

1.Β. Τ.Π.Ε. και Γραμματισμός

1.1. Γραμματισμός: ορισμός και θεωρητικοί προβληματισμοί

Γραμματισμός ή εγγραμματισμός (αγγλ. Literacy)

Στα αγγλικά
διπλό
περιεχόμενο

αυτό που αποκαλούμε στα ελληνικά **αλφαβητισμό**
με το περιεχόμενο που αποδίδουμε στον όρο “γραμματισμός”

όρος του παρελθόντος: βαρύτητα στην ικανότητα για ανάγνωση και γραφή.

περιλαμβάνει την έννοια του αλφαβητισμού αλλά είναι πιο δυναμικός

δυνατότητα του εγγράμματος να λειτουργεί αποτελεσματικά σε κοινωνικές
πρακτικές συμπεριλαμβανομένων ανάγνωσης, γραφής κλπ σε ποικίλες εκδοχές

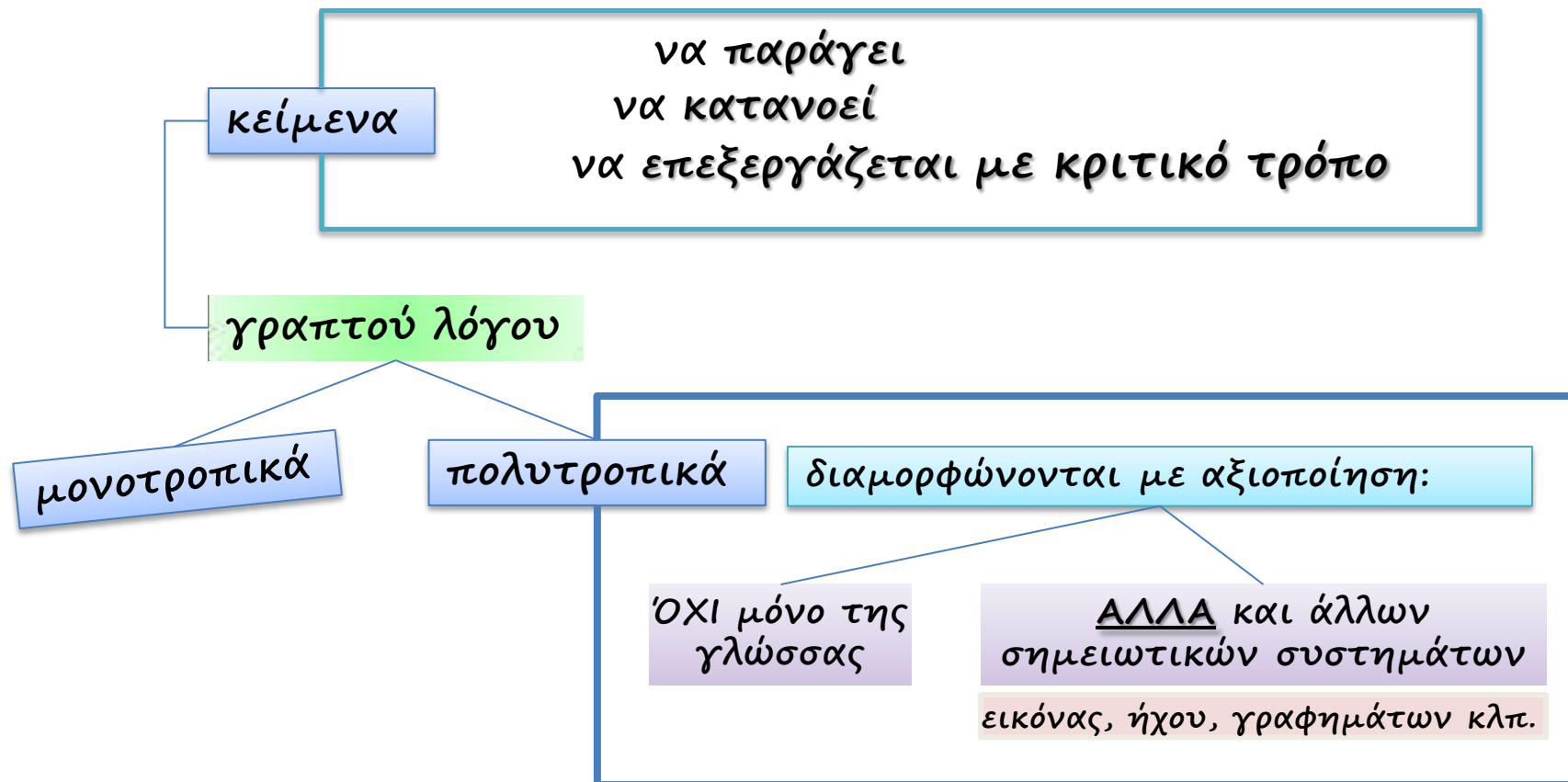
Συνδυάζονται με παραγωγή -κατανόηση κειμένων/κειμενικών ειδών
(π.χ. ανάληψη χρημάτων, φορολογική δήλωση, σχολική ιστοσελίδα, παρουσίαση PP)

απαιτούν συχνά
τη χρήση ΤΠΕ

απαιτούν γνώσεις και δεξιότητες που δεν
υπήρχαν στο παρελθόν.

ΑΡΑ:

Ο σημερινός εγγραμματος είναι σε θέση:

Επομένως...

η αξιοποίηση των ΤΠΕ
στη διδασκαλία των
φιλολογικών μαθημάτων

δεν μπορεί να είναι σε εθελοντική βάση

ούτε να στηρίζεται στην καλή προαίρεση των διδασκόντων.

οργανικό μέρος της διδασκαλίας: συνδέονται οργανικά
με καθημερινές επικοινωνιακές πρακτικών.

α) Ιστορική αναδρομή: Σχέση Τεχνολογίας και πρακτικών γραμματισμού

Γραφή

πρώτη τεχνολογικά διαμεσολαβημένη επικοινωνία

Τ.Π.Ε.

ύστερη

Πολλά ζητήματα που συζητούνται στις μέρες μας έχουν ήδη συζητηθεί
στο πλαίσιο δύο άλλων τεχνολογιών της επικοινωνίας:

της γραφής

της τυπογραφίας

Φαίδρος του Πλάτωνα (385-368 π.Χ.).

κλασική περίπτωση του φόβου ή των επιφυλάξεων που δημιουργεί κάθε νέα τεχνολογία πρακτικής γραμματισμού (γραφή, βιβλίο, υπολογιστής),

Ο Θεός Θευθ έφθασε στον Θαμούς, βασιλιά της Άνω Αιγύπτου (Θήβες), προκειμένου να δείξει την τέχνη του (γραφή) και να υποστηρίξει τη διάδοσή της στους υπόλοιπους Αιγυπτίους.

(1) «Τούτο δα το μάθημα βασιλιά μου θα κάμει τους Αιγυπτίους πιο σοφούς, και το μνημονικό τους πιο καλό, γιατί για τη μνήμη και για τη σοφία βρέθηκε το φάρμακο» (274e).

η γραφή και η ευρεία κοινωνική διάδοσή της (γραμματισμός) αποτελούν καταλύτες αλλαγών

συνδέει τη διάδοση του γραμματισμού με θετικές επιπτώσεις στη γνώση και τη μόρφωση, στην ανάπτυξη και, κατά προέκταση, την πρόοδο.

απάντηση του Θαμούς, ουσιαστικά άποψη του Πλάτωνα

(2) "Πολύτεχνε Θευθ, άλλος έχει τη δύναμη να γεννάει τις τέχνες, κι άλλος πάλι να κρίνει τόσο θε να βλάψουν και θε να ωφελήσουν εκείνους πού μέλλουν να τις μεταχειρισθούν. Και συ τώρα, σαν πατέρας των γραμμάτων, από εύνοια είπες το αντίθετο απ' εκείνο πού αυτά μπορούν. Γιατί τα γράμματα στις ψυχές εκείνων πού θα τα μάθουν, θα φέρουν λησμονιά, μια και αυτοί θα παραμελήσουν τη μνήμη τους, γιατί από εμπιστοσύνη στη γραφή θα φέρνουν τα πράγματα στη μνήμη τους απ' έξω με ξένα σημάδια, όχι από μέσα από τον εαυτό τους τον ίδιο. Ώστε, δεν ευρήκες το φάρμακο για τη μνήμη την ίδια, άλλα για το να ξαναφέρνεις κάτι στη θύμηση. Κι από τη σοφία δίνεις στους μαθητές σου μια δόκηση, κι όχι την αλήθεια· γιατί έχοντας πολλά ακούσει χωρίς να τα διδαχθούνε θάχουν τη γνώμη πως ξέρουνε πολλά, ενώ είναι ανίδεοι στα πιο πολλά και φορτικοί στη συντροφιά τους, και θα έχουν γίνει αντίς σοφοί δοκησίσοφοι" (274e-275b).

η πρώτη επίθεση εναντίον της τεχνολογικά διαμεσολαβημένης επικοινωνίας

μέσω της γραφής θα παραμελούν τη μνήμη, αφού «θα φέρνουν τα πράγματα στη μνήμη τους απ' έξω με ξένα σημάδια, όχι από μέσα από τον εαυτό τους τον ίδιο».

Βλ. ενδεικτικά ανακοίνωση της Ακαδημίας Αθηνών για τον κίνδυνο που διατρέχει το ελληνικό αλφάβητο από τη χρήση των Greeklish στους υπολογιστές

Δείτε Βιντεο τεχνοφοβικό για το βιβλίο

β) Το αυτόνομο και το ιδεολογικό μοντέλο

κυριότερη έκφανση: η διάδοση της γραφής

2 κατευθύνσεις για την επίδραση του γραμματισμού

Η διάδοση ανάγνωσης και γραφής, τυπογραφίας και ΤΠΕ → σημαντικοί παράγοντες αλλαγών.

Η τεχνολογία του γραμματισμού ανεξάρτητη μεταβλητή:
→ οι επιπτώσεις της μπορούν να απομονωθούν και να μελετηθούν

«αυτόνομο μοντέλο»

οι υποστηρικτές του

υποβιβάζουν το θέμα του περιεχομένου σε τεχνικής φύσεως θέματα (π.χ. εγχειρίδια, προγράμματα, εξετάσεις πιστοποίησης κλπ.)

υποτιμούν το κοινωνικό πολιτισμικό πλαίσιο, στο οποίο ανάγνωση και γραφή εισάγονται

Αμφισβητείται η άποψη ότι η διάδοση της ανάγνωσης και της γραφής καθίσταται ο κύριος παράγοντας μετασχηματισμού των κοινωνιών.

Λόγος για "μύθο του γραμματισμού", επειδή, αν αντιμετωπίζεται ανεξάρτητα από ιστορικά δεδομένα και κοινωνικές πρακτικές, δεν έχει προβλέψιμες επιπτώσεις.

η εισαγωγή του γραμματισμού δεν επηρεάζει μόνο, αλλά και επηρεάζεται από την κοινωνία στην οποία εισάγεται

«ιδεολογικό μοντέλο»

αντιμετωπίζει τις πρακτικές γραμματισμού ως αναπόσπαστα συνδεδεμένες με πολιτισμικές δομές αλλά και δομές εξουσίας μιας κοινωνίας

Δεν υποτιμά την τεχνική διάσταση ή τις νοητικές διαστάσεις του διαβάσματος και γραψίματος

γ) Γραμματισμός και τεχνολογικός γραμματισμός

η λογική του «αυτόνομου μοντέλου» κυρίαρχη: σε ό,τι έχει σχέση με το νέο γραμματισμό και την εισαγωγή των ΤΤΕ (σε παγκόσμιο σχεδόν επίπεδο). Φαίνεται:

στις μαζικές προσπάθειες εξοπλισμού των σχολείων με εργαστήρια υπολογιστών

ποσοτικούς δείκτες της Ε.Ε. που αποτιμούν το βαθμό πρόόδου των εκπαιδευτικών συστημάτων με βάση

στα προγράμματα και στις διακηρύξεις των κομμάτων που υπόσχονται περισσότερους υπολογιστές

την αναλογία μαθητών ανά υπολογιστή

το βαθμό πρόσβασης στο διαδίκτυο

Παραγνωρίζονται σημαντικοί και καθοριστικοί παράγοντες:

Η δομή και λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος

Η φιλοσοφία των Προγραμμάτων Σπουδών

Ο τρόπος και ο βαθμός διάχυσης της φιλοσοφίας στα εγχειρίδια

ΑΡΑ: για την αξιοποίηση των ΤΤΕ στη διδασκαλία του γραμματισμού:

έχουμε ανάγκη από διαμόρφωση «ιδεολογικού μοντέλου»:

με το περιεχόμενό της

να μελετάμε τις επιπτώσεις από τη χρήση των ΤΤΕ σε σχέση:

με κοινωνικές παραμέτρους: πολιτικές και οικονομικές προϋποθέσεις, δομή του εκπ/κού συστήματος τοπικές ιδεολογίες"

1.2. Σχέση ΤΠΕ με τη διδασκαλία των ανθρωπιστικών μαθημάτων

Σε μεγάλη έκταση στην υπηρεσία του «παλιού σχολείου»

Αναπτύχθηκε εργαλειακή λογική συρρικνώθηκε:

στην πολιτική ανάπτυξης
εκπαιδευτικού λογισμικού

ύπαρξη κατάλληλου εξοπλισμού.

στην ταχύρρυθμη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

Στα νέα Π. Σ. και εγχειρίδια:

ενυπάρχει η λογική αξιοποίησης των ΤΠΕ (σε μια προσπάθεια για αναμόρφωση του ελληνικού σχολείου) → υπερβαίνει την εργαλειακή αντιμετώπιση.

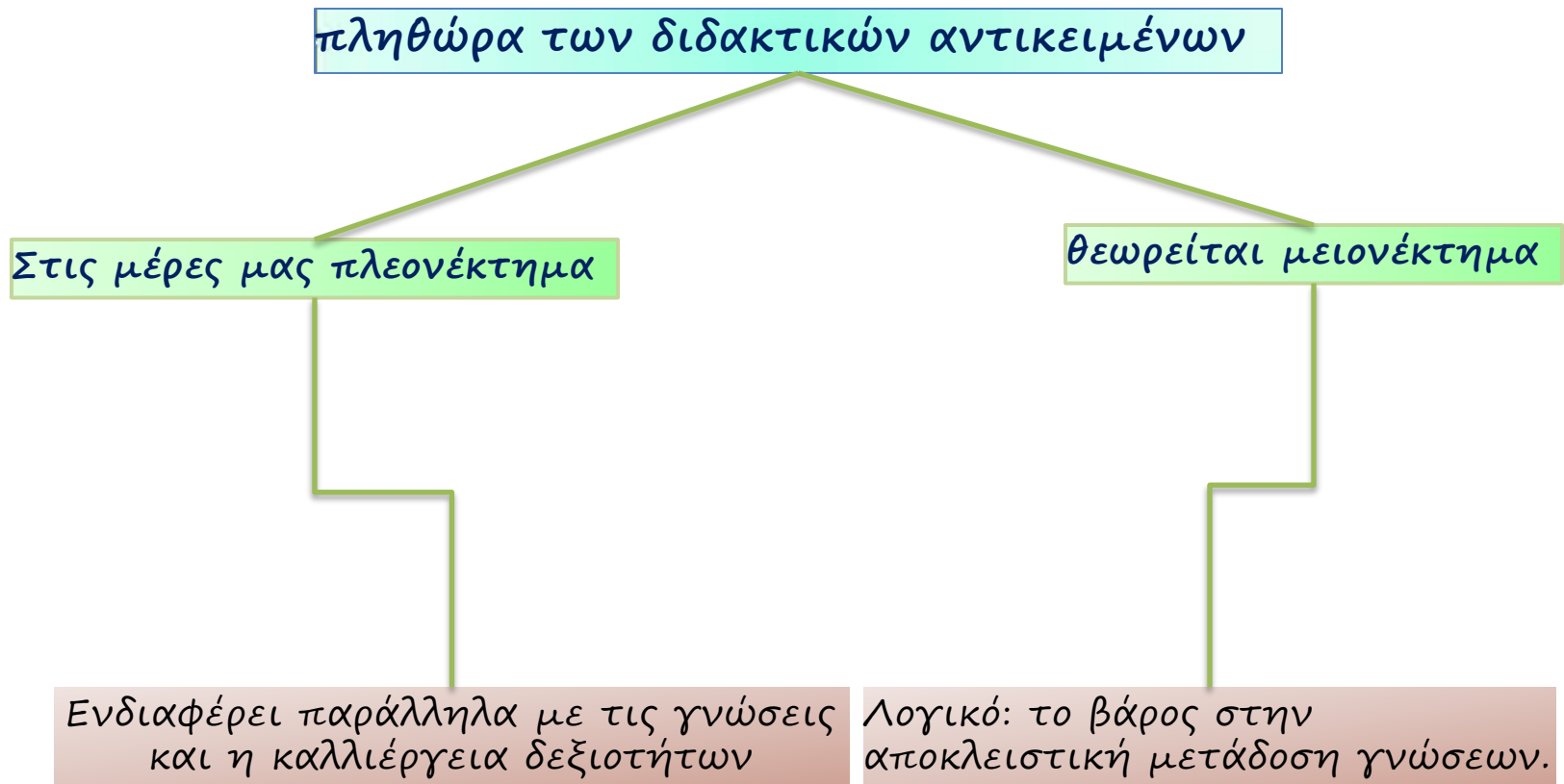
Με ενδεχόμενη γενικευμένη αξιοποίηση των ΤΠΕ

απαιτούνται νέες προσεγγίσεις
διδασκτικής φιλολογικών μαθημάτων.

κατακτάται λειτουργικά ο νέος -
τεχνολογικός γραμματισμός

1.3 Σχολικός γραμματισμός και φιλολογικές πρακτικές: Θεωρητικό πλαίσιο για αξιοποίηση των ΤΠΕ στα φιλολογικά μαθήματα

Δεδομένο:

3 κατηγορίες:

Αρχαίες γλώσσες

Αρχαία ελληνικά:

κυρίαρχη θέση στο Π.Σ.

ενισχύθηκε τελευταία

Αρκετά περιθώρια αξιοποίησης ΤΠΕ

συνδέονται αποκλειστικά με Γ.Ε.

περιθώρια αξιοποίησης ΤΠΕ σχεδόν ανύπαρκτα

Λατινικά

N.E. λογοτεχνία

N.E. γλώσσα

Γλωσσικά μαθήματα ή μαθήματα γραμματισμού (αγγλοσαξ. literacy, literacy education και english education)

Αλλού: ενιαίο μάθημα

Ελλάδα: κλάδοι αυτόνομοι

περιθώρια αξιοποίησης ΤΠΕ

πολλά στο Γυμνάσιο

και στο Λύκειο

διεθνώς πλούσιος προβληματισμός

Λοιπά μαθήματα

Ιστορία

σημαντική θέση

Μεγάλα περιθώρια αξιοποίησης ΤΠΕ

Κοινωνική & πολιτική αγωγή

δυνατότητες αξιοποίησης ΤΠΕ

σε συνδυασμό με άλλα μαθήματα

άτυπες και ημιτυπικές μορφές σχολικών πρακτικών γραμματισμού

γιορτές

εκδρομές

Προγράμματα

περιθώρια τεράστια

Ο σχολικός χώρος και χρόνος

- Επιτρέπει την ευκαιριακή μόνο αξιοποίηση των ΤΠΕ
- Διαθέσιμο εργαστήριο
- Προβλήματα προγράμματος κλπ

Προτείνεται άλλη ανάγνωση του σχολικού χρόνου, χώρου και περιεχομένου διδασκαλίας σύμφωνα με την οποία:

- θα επιτρέπεται δημιουργικότερη αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία
- σημαντικός ο ρόλος της γλώσσας (γραπτής, προφορικής, πολυτροπικής)
- το σχολείο είναι χώρος επαναλαμβανόμενων πρακτικών σχολικού γραμματισμού

2.7. Πολυγραμματισμικές

Γλωσσοδιδακτικές τάσεις που στηρίζονται στην άποψη πως ο κόσμος αλλάζει με ραγδαίο ρυθμό και οι μαθητές θα πρέπει να μάθουν πως θα αντιμετωπίσουν αφενός την συνεχή αυτή αλλαγή του κόσμου ως πολίτες και αφετέρου ότι ο κόσμος σήμερα είναι *πολύμορφος* και τα κείμενα που παράγονται είναι *πολυμορφικά*.

Κατά τη διδασκαλία δίνεται έμφαση στην κατανόηση των διαφόρων επιπέδων νοημάτων που περιέχονται σε κάθε πολιτισμικό προϊόν (κείμενο κτλ.)

Καλύπτονται ανάγκες 2 τύπων γραμματισμού:

οι απαιτούμενοι κοινωνικοί πολυγραμματισμοί των ημερών μας.

πρωτογενής γραμματισμός των παιδιών

τρεις επιμέρους κατηγορίες σχολικού γραμματισμού

τυπικός

άτυπος

ημιτυπικός

α) Τυπικός σχολικός γραμματισμός

ανήκουν οι σχολικές
πρακτικές

συγκεκριμένο Π.Σ., βιβλία, οδηγίες, βιβλία ύλης

Βασικό χαρακτηριστικό η βιβλιοκεντρική εστίαση.

άξονας διδακτικής πρακτικής: βιβλίο και η διδακτέα ύλη

Κάθε απόπειρα αξιοποίησης ΤΠΕ προσκρούει στη λογική αυτή

Οι λύσεις που θα μπορούσαν να δοθούν είναι οι εξής:

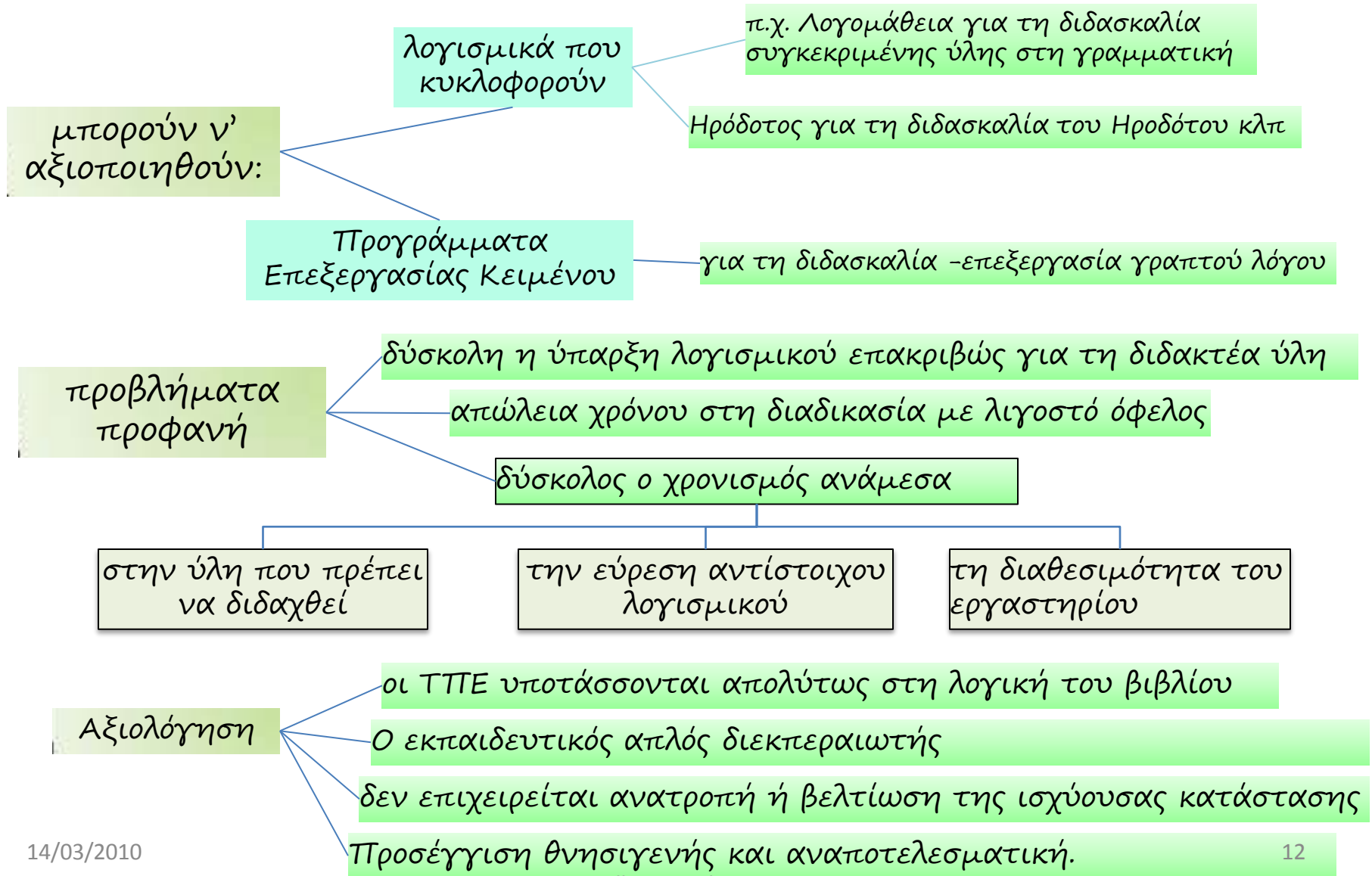
I. Προσκόλληση στη
διδασκαλία της ύλης

II. Εργασία στην τάξη
με βάση στρατηγικές

III. Αξιοποίηση όλου του
εύρους της φιλολογικής ζώνης

1. Προσκόλληση στη διδασκαλία της ύλης

Χρήση ΤΠΕ στη διδασκαλία μέρους της ύλης, προκειμένου να γίνει καλύτερα κατανοητή

II. Εργασία στην τάξη με βάση στρατηγικές

Διατίθεται μέρος του εκπαιδευτικού χρόνου:

προς την κατεύθυνση της κάλυψης της διδακτέας ύλης

ΑΛΛΑ: απαραίτητο να γίνει κατά τρόπο δημιουργικό

ο εκπαιδευτικός κινείται βάσει στρατηγικής

Η τεχνολογία αποτελεί μέρος της στρατηγικής

κρίνει ποια τεχνολογία θα αξιοποιήσει και με ποιους στόχους

οργανώνει το χρόνο του καλύτερα (π.χ. συνεχόμενα 2ωρα)

εκτιμά αν θα αξιοποιήσει το εργαστήριο για όλη την τάξη ή θα αναθέσει εργασίες σε ομάδες στη βιβλιοθήκη, εργαστήριο κλπ

Επιλέγει το λογισμικό ή τα παραδείγματα που θα αξιοποιήσει για την καλύτερη διδασκαλία ενώπιον όλης της τάξης.

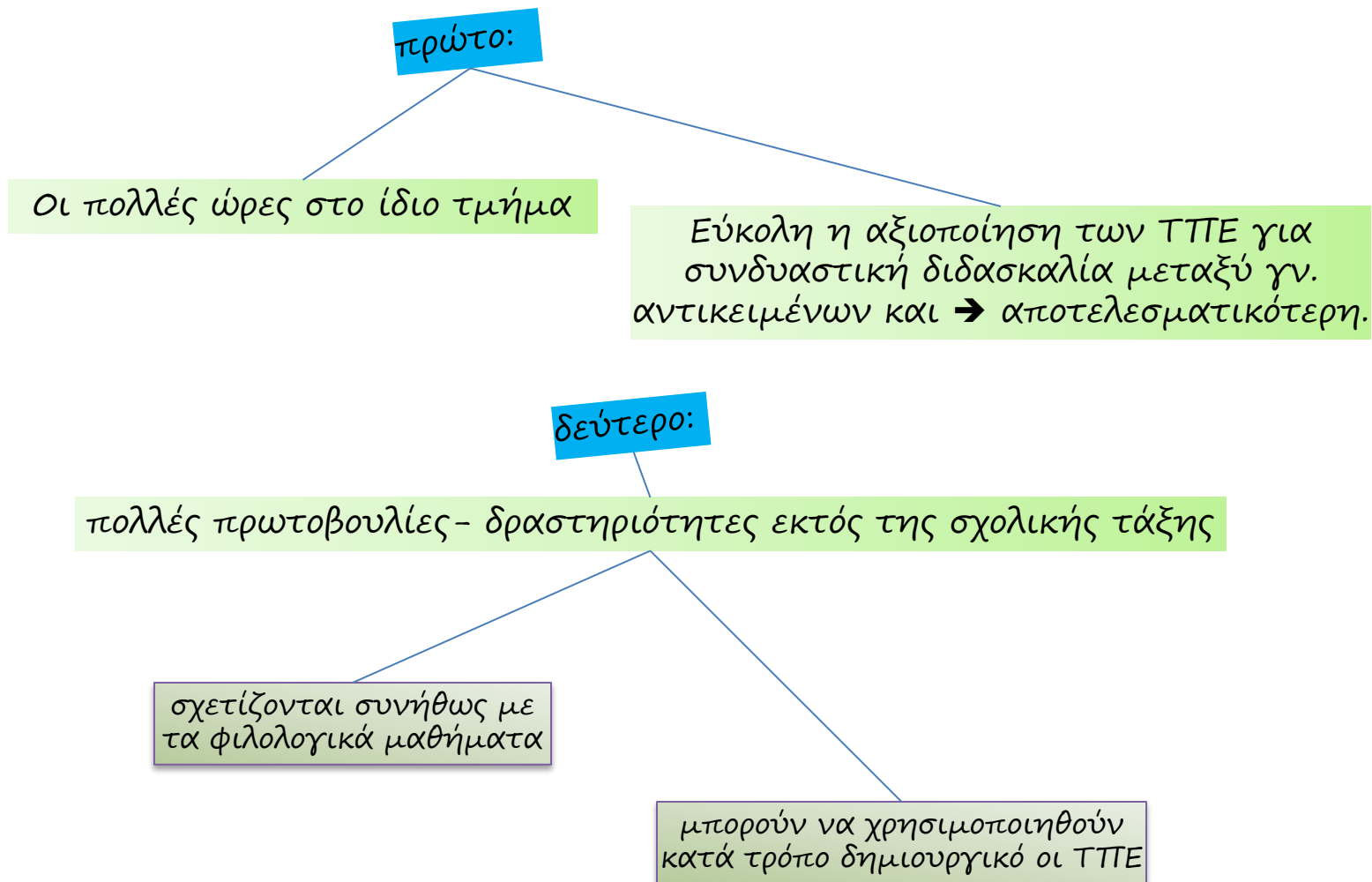
π.χ. στα βιβλία γλώσσας Γυμνασίου: Οι διαθεματικές εργασίες στο τέλος κάθε κεφαλαίου προσφέρονται για ενσωμάτωση όλης της ύλης του κεφαλαίου, ενώ επιτρέπουν ευρεία χρήση των ΤΤΕ

Η διδασκαλία των δομών της γλώσσας μπορεί να γίνει επίσης συγκεντρωτικά με την αξιοποίηση της κατάλληλης τεχνολογίας

Αξιοποιεί τις γνώσεις των μαθητών και τις επεκτείνει περαιτέρω με την ανάθεση εργασιών που θα εμπλέκουν την αξιοποίηση των ΤΤΕ. (στο σπίτι ή στο σχολείο)

III. Αξιοποίηση όλου του εύρους της φιλολογικής ζώνης

2 πλεονεκτήματα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος:

β) Ημιτυπικές μορφές σχολικού γραμματισμού και ΤΠΕ

πρόσφατο μάλλον φαινόμενο

αντανάκλαση των ευρύτερων αλλαγών που συμβαίνουν στην κοινωνία μας

μικρές ρωγμές στον παρεχόμενο τυπικό γραμματισμό
→ χαλαρότερη ταξινόμηση (διδασκτικών στόχων) (Bernstein)

η «ευέλικτη ζώνη»
η διαθεματικότητα
τα προγράμματα Σ.Δ.

προσφέρονται για γόνιμη αξιοποίηση των ΤΠΕ

A.Υ. Π.Ε. A.Σ. Π.Δ.

παρουσιάζουν μεγαλύτερο βαθμό ευελιξίας σε σχέση με τον προηγούμενο τύπο

δυνατές προσεγγίσεις
τύπου σχεδίων πρότζεκτ

δεν υπάρχει ο
περιορισμός του ΑΤΣ

δεν υπάρχει αυστηρή
χωροχρονική οριοθέτηση.

Ο ρόλος των μαθητών
είναι πιο ενεργός

πιο εύκολη η κατάκτηση
μορφών του νέου γραμματισμού.

π.χ. να συνδυαστεί η υλοποίηση ενός προγράμματος (π.χ. εφημερίδα) με την παραγωγή συγκεκριμένου τύπου κειμένων και να αξιοποιηθεί και για τη γλωσσική διδασκαλία.

γ) Άτυπες μορφές σχολικού γραμματισμού

έχουν σχέση με την ευρύτερη σχολική, κυρίως εξωδιδασκτική, ζωή

δεν είναι αυστηρά θεσμοθετημένες ως προς το περιεχόμενό τους

είναι δυνατό να ποικίλλουν από σχολείο σε σχολείο θεαματικά

δημόσια σχολεία

(Ξωχέλλης, Π. & Hopf, D., 2003)

οι ευκαιρίες είναι πολύ λίγες

Ενίσχυση: τα διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα (π.χ. eTwinning)

σχετίζονται με τελετουργικού χαρακτήρα εκδηλώσεις

ΑΡΑ

ο άτυπος σχολικός γραμματισμός

εννοεί την αξιοποίηση των ΤΠΕ

το χαλαρό θεσμικό πλαίσιο επιτρέπει ουσιώδεις παρεμβάσεις πεδία στα οποία μπορεί να ενσωματωθεί η καλλιέργεια πολλών από τους γραμματισμούς που απαιτεί η εποχή μας → οι ΤΠΕ μπορούν να αξιοποιηθούν γόνιμα και δημιουργικά.